

6.1 ДӘРІС АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫНДАҒЫ БУХГАЛТЕРЛІК ЕСЕП

IAS 41 "Ауыл шаруашылығы" Халықаралық қаржылық есептілік стандарты

IAS 41 стандарты ауыл шаруашылығындағы биологиялық активтерді (өсімдіктер, жануарлар) және ауыл шаруашылығы өнімдерін бағалау мен есепке алу талаптарын анықтайды. Стандарт биологиялық активтердің "әділ құны" бойынша бағалануын талап етеді. Әділ құн – бұл активтің ағымдағы нарықтық бағасы, және ол уақыт өткен сайын өзгеруі мүмкін. Бұл стандарт ауыл шаруашылығындағы ерекшеліктерді ескеріп, есеп жүргізуге мүмкіндік береді.

Негізгі талаптары:

- Биологиялық активтер өсіп, дамып, көбейіп отырады, сондықтан оларды нарықтық бағамен әділ құнға бағалау қажет.

- Әр кезеңде биологиялық активтердің құнын қайта бағалау міндетті.

Мысал: Егер малдың нарықтық құны 100,000 теңге болса, бұл құн есепке алынуы керек.

Ауыл шаруашылығындағы негізгі өндіріс шығындарын есепке алу

Ауыл шаруашылығында өндіріс шығындары мал шаруашылығы мен өсімдік шаруашылығына байланысты әртүрлі шығындардан тұрады. Негізгі өндірістік шығындар өсімдіктерді күтіп-баптау, мал азығын дайындау және биологиялық активтерге байланысты шығындарды қамтиды.

Өндірістік шығындардың түрлері:

- Еңбекақы шығындары: ауыл шаруашылығы жұмысшыларының жалақысы.

- Материалдық шығындар: тұқым, тыңайтқыш, мал азығы.

- Құрал-жабдықтарды күтіп-ұстау шығындары: ауыл шаруашылығы техникасын жөндеу және техникалық қызмет көрсету шығындары.

Мысал: Егер егіс жұмыстарын жүргізуге 200,000 теңге жұмсалса, бұл сома 8010 "Өндірістік шығындар" шотында көрсетіледі.

Ауыл шаруашылығындағы негізгі құралдарды есепке алу

Ауыл шаруашылығы кәсіпорындары көптеген негізгі құралдарды пайдаланады. Оларды күтіп-ұстау, амортизация және жөндеу шығындары ауыл шаруашылығындағы есептің маңызды бөлігін құрайды.

Негізгі құралдарға мыналар жатады:

- Ауыл шаруашылығы техникалары: тракторлар, комбайндар, соқалар.

- Мал азығы қоймалары, жем-шөп қоралары.

- Мал фермалары, құс шаруашылықтары.

Амортизацияны есепке алу: Негізгі құралдар уақыт өте тозатындықтан, олардың құнын кезең-кезеңімен амортизация арқылы есептен шығару қажет.

Мысал: Трактордың бастапқы құны 1,000,000 теңге болса және оның амортизациясы жылына 10% деп есептелсе, жылдық амортизация сомасы 100,000 теңгені құрайды.

Мал шаруашылығындағы есеп ерекшеліктері

Мал шаруашылығында өсіру және бордақылау үшін пайдаланылатын жануарларды есепке алу маңызды. Әрбір жануардың салмағы, құны және олардың өсу процесі есепке алынып отырады.

Малды өсіру және бордақылау бойынша есеп:

- Жануарлардың туылған күні, салмағы және нарықтық құны тіркеледі.

- Әрбір жануарға кететін азық пен күтім шығындары есепке алынады.

Мысал: Бордақылау алаңында бір бас малды өсіруге айына 30,000 теңге жұмсалса, бұл сома 8010 "Өндірістік шығындар" шотында тіркеледі.

Өсімдік шаруашылығындағы есеп ерекшеліктері

Өсімдік шаруашылығында егінді өсіруге арналған шығындарды есепке алу маңызды рөл атқарады. Өсімдік шаруашылығында өнімнің көлемі ауа райы жағдайына байланысты өзгеруі мүмкін, сондықтан шығындар мен өнімді дұрыс есепке алу қажет.

Өсімдік шаруашылығындағы шығындар түрлері:

- Тұқым шығындары: себілетін тұқымның құны.
- Тыңайтқыш пен химиялық өңдеу шығындары: топырақ құнарлылығын арттыру шығындары.

- Еңбекақы: өсімдіктерді күтіп-баптауға кеткен еңбек шығындары.

Мысал: Бидай өсіру үшін 100,000 теңге тұқым шығындары жұмсалса, ол 8010 "Өндірістік шығындар" шотында тіркеледі.

Дәнді дақыл өнімдерін есепке алу

Дәнді дақылдар жиналғаннан кейін олардың құны, саны және сақталу орны есепке алынады. Әрбір жиналған өнімнің өзіндік құнын анықтау арқылы жалпы табысты есептеуге болады.

Дәнді дақылдарды есепке алу:

- Жиналған өнімнің салмағы және сапасы тіркеледі.
- Өнімді сақтау шығындары мен тасымалдау шығындары есепке алынады.

Мысал: Егер 10 тонна бидайдың нарықтық құны тоннасына 50,000 теңге болса, жалпы құны 500,000 теңге құрайды және ол 1320 "Өнім" шотында көрсетіледі.

Ауыл шаруашылығындағы бухгалтерлік есептің ерекшелігі – әртүрлі биологиялық активтерді, өсімдіктер мен жануарларды есепке алу және олардың нарықтық құнын анықтау. IAS 41 стандарты ауыл шаруашылығы саласындағы есепті ұйымдастыруда маңызды орын алады, ал шығындарды дұрыс есепке алу ауыл шаруашылығы кәсіпорындарының қаржылық нәтижелерін нақтылауға мүмкіндік береді.